

УДК 330.322(477)

Оксана Руденко

Oksana Rudenko

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ****FEATURES OF FORMATION OF INVESTMENT STRATEGY
OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE**

У статті визначено особливості зовнішнього інвестиційного середовища, прогнозування кон'юнктури інвестиційного ринку, оцінено фактори впливу на величину і структуру майбутніх грошових надходжень від інвестицій. Сформульовано мету, завдання, принципи та пріоритетні цілі формування інвестиційної стратегії розвитку економіки України. Визначено, що при розробленні стратегії інвестиційного розвитку необхідно виходити з пріоритетних завдань розвитку національної економіки, але, разом з тим, враховувати особливості зовнішнього інвестиційного середовища і прогнозування кон'юнктури інвестиційного ринку, оцінювати фактори впливу на величину і структуру майбутніх грошових надходжень від інвестицій, ризики, пов'язані з грошовими потоками. Досліджено зарубіжний досвід стратегування, який базується на аналізі фактичних даних про проблеми, що перешкоджають країнам реалізовувати свій інвестиційний потенціал, та оцінці їх спроможності для забезпечення сталого розвитку.

Ключові слова: інвестиції, стратегія, конкурентоспроможність, інвестиційна стратегія, стратегічні напрями, державне регулювання.

Постановка проблеми. Залучення інвестицій в Україну з часів набуття нею незалежності завжди належало до злободених проблем теорії та практики. Як свідчить досвід, країни з транзитивною економікою не в змозі вийти з економічної кризи та провести структурні перетворення без залучення й ефективного використання іноземних інвестицій, які сприяють макроекономічній стабілізації, розв'язанню окремих соціальних та регіональних проблем трансформаційного періоду. Тому, зважаючи на досить обмежені джерела внутрішнього інвестування в Україні, залучення іноземного капіталу, особливо у формі прямого інвестування, давно набуло великої актуальності. Саме тому підвищення інвестиційної привабливості сприятиме залученню інвестицій, забезпеченню конкурентоспроможності й сталому зростанню національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання теорії і практики формування інвестиційної політики розглядають такі вітчизняні вчені, як В. Будкін, О. Гаврилюк, З. Луцишин, Г. Климко, Ю. Макогон, А. Пересада, Г. Харламова та інші. Проблемам активізації інвестиційної стратегічної діяльності в Україні присвячені праці вчених В. Борщевського, А. Гальчинського, Б. Губського, А. Мокія, А. Філіпенка та інших.

Однак сучасна вітчизняна наукова думка досить обмежено розглядає таку категорію, як інвестиційна стратегія розвитку економіки України, а також підходи до її формування. Також досить обмежено окреслено напрями активізації інвестиційних процесів.

Мета статті – обґрунтування засад формування та реалізації ефективної стратегії інвестиційного розвитку країни, визначення й аналіз проблем інвестиційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Попередні і нинішні заходи органів державної влади України, її законодавчих і виконавчих структур у сфері інвестиційної політики можна кваліфікувати як емпіричний та безсистемний підбір заходів. А за посилення тенденцій інтеграції, регіоналізації та глобалізації міждержавна конкурентна боротьба (в т.ч. за іноземні інвестиції) загострюється, набуваючи нових форм. Це є цілком логічним, оскільки конкурентоспроможною може бути лише національна економіка, яка ефективно використовує можливості глобалізації.

Відкрита для міжнародної конкуренції країна забезпечує гнучкість використання всіх ресурсів для товаровиробників, що зрештою й спричиняє підвищення її конкурентоспроможності. Виходячи з цього, остання знаходиться у діалектичному зв'язку з інвестиційною привабливістю. Тому політика підвищення конкурентоспроможності країни полягає в забезпеченні інвестиційного характеру розвитку економіки, перерозподілі ресурсів на користь інновацій через розгортання сучасних науково-технологічних систем, наукомістких галузей, впровадження прогресивних нововведень, формування попиту на інтелектуаломістку продукцію. У комбінації з інтелектуальним капіталом інвестиції спри-

яють створенню нових конкурентних переваг, тому що найбільш важливим результатом людської діяльності в умовах глобалізації стає основний фактор сучасного економічного розвитку – знання, які втілюються в інтелектуальний продукт, що визначає економічне становище країни у світовій ієрархії. Додаткову актуальність цій проблемі надає те, що в сучасних умовах напрями інвестиційної діяльності та джерела її фінансування набувають політичного забарвлення і стають предметом боротьби.

Сучасна світова економіка розвивається в умовах дедалі зростаючого поглиблення міжнародного поділу праці, зміцнення й поширення інтеграційних процесів як на галузевому, так і на регіональному рівнях, інтернаціоналізації національних економік, прискорення процесу глобалізації. Розвиток світового господарства характеризується двома аспектами: з одного боку, глобалізація сприяє сплетенню національних економік у суцільну світову систему, стандартизує структурні елементи економік відповідно до вимог транснаціоналізації, забезпечує динамізм міжнародних економічних відносин; з другого боку, поглиблюється розрив у рівнях розвитку між найрозвиненішими й найбіднішими країнами, посилюється відмінність соціально-економічного розвитку всередині основних груп країн [1].

Визначення власної моделі економічного розвитку – важлива й необхідна справа уряду і політичних сил країни. При її вирішенні необхідно враховувати сучасний стан економіки країни, її ресурсний потенціал (трудові й природні ресурси, науково-технічну базу), особливості соціально-політичних відносин, ступінь участі країни в міжнародному поділі праці, її геополітичне положення – тобто можливості країни. Виходячи з цього, слід визначити мету, якої має досягти держава в своєму соціально-економічному розвитку. Коли мета сформульована більшістю населення (це визначається, зокрема, підтримкою певних політичних сил на виборах), а нерідко й зафіксована в конституції, уряд країни розробляє та здійснює заходи щодо її досягнення. Ці заходи мають довгостроковий термін і є стратегією економічного розвитку [2].

В умовах, коли економіка країни перебуває в нормальному стані, метою стратегії є або стабілізація економіки, або досягнення ще вищого рівня її розвитку. Такі стратегії діють нині у США та інших розвинених державах. У багатьох країнах, що розвиваються, головною метою економічної стратегії є перебудова галузевої структури економіки [3].

Стратегічна політика починається з визначення необхідних фінансових, виробничих і людських ресурсів, які необхідні для реалізації поставленої мети. Далі розробляється механізм реалізації стратегічної мети, тобто виявляються заходи уряду по регулюванню економіки в основних її сферах, створюються необхідні інститути, фонди, залучаються іноземні й міжнародні кошти для вирішення тих чи інших стратегічних завдань [4].

У процесі реалізації стратегії уряд вирішує певні завдання. Серед основних із них на макrorівні є забезпечення повної зайнятості, стабільності цін, економічного зростання, рівноваги платіжного балансу; на мікрорівні – ефективне використання ресурсів. Оскільки одночасне вирішення цих та інших завдань рідко буває можливим, виокремлюються пріоритетні цілі на кожному етапі здійснення стратегії.

Пріоритетні цілі звичайно групують за трьома напрямками: економічними, соціальними й екологічними.

Визначення стратегії та її реалізація передбачають впровадження урядом певної економічної політики. Але активність уряду, глибина втручання владних структур в економічні процеси країни при цьому в різних стратегічних моделях неоднакова. Найвідоміші дві протилежні моделі: кейнсіанська, яка передбачає активне втручання уряду, в тому числі й на мікрорівні, та ліберальна, або монетаристська, при якій активність уряду обмежується лише загальним регулюванням економіки на макrorівні (податкова, фіскальна, валютна політика).

Стратегія має бути науково обґрунтована, ретельно зважена, вивірена з огляду на реальні можливості країни. До її розроблення залучаються кращі економісти-науковці, практики з великим досвідом роботи в економічній сфері, урядовці й політичні діячі. У деяких країнах існують спеціальні науково-дослідні заклади, які готують для уряду пропозиції щодо розробки стратегій. У багатьох країнах існує декілька таких закладів, розробляються різні варіанти стратегій і обирається оптимальний. Правда, при визначенні економічної стратегії уряд зазнає великого тиску з боку різних політичних сил, тому обраний варіант не завжди буває найкращим з точки зору інтересів усієї країни, а відповідатиме інтересам якоїсь впливової сили [5].

При розробленні стратегії необхідно виходити, насамперед, з інтересів і можливостей своєї країни. Найталановитіші розробники стратегії навіть розвиненої країни мусять зважати на резонанс, який вона матиме серед іноземних партнерів їхньої країни, міжнародних організацій, ТНК, політичних кіл наймогутніших країн. У міжнародних відносинах панують «правила поведінки», які важко, а

то й неможливо обминути. В цілому стандартифікація й уніфікація правил міжнародних відносин є явищем позитивним і об'єктивним. Проте правові норми й принципи міжнародного економічного спілкування, що склалися на сьогоднішній час, найвигідніші економічно розвиненим країнам; вони й розроблялися за ініціативою та активною підтримкою найпотужніших держав, насамперед США. Щодо інших країн, то деякі принципи міжнародних відносин можуть ставати на перешкоді реалізації національних стратегій, принаймні, на певних етапах економічного розвитку [3].

Метою Стратегії «Україна - 2020», ухваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 року №5/2015, є впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі.

Задля цього рух уперед здійснюватиметься за такими векторами:

- вектор розвитку – це забезпечення сталого розвитку держави, проведення структурних реформ та, як наслідок, підвищення стандартів життя. Україна має стати державою з сильною економікою та з передовими інноваціями. Для цього, передусім, необхідно відновити макроекономічну стабільність, забезпечити стійке зростання економіки екологічно невиснажливим способом, створити сприятливі умови для ведення господарської діяльності та прозору податкову систему;

- вектор безпеки – це забезпечення гарантій безпеки держави, бізнесу та громадян, захищеності інвестицій і приватної власності. Україна має стати державою, що здатна захистити свої кордони та забезпечити мир не тільки на своїй території, а й у європейському регіоні. Визначальною основою безпеки має також стати забезпечення чесного і неупередженого правосуддя, невідкладне проведення очищення влади на всіх рівнях та забезпечення впровадження ефективних механізмів протидії корупції. Особливу увагу потрібно приділити безпеці життя та здоров'я людини, що неможливо без ефективної медицини, захищеності соціально вразливих верств населення, безпечного стану довкілля і доступу до якісної питної води, безпечних харчових продуктів та промислових товарів;

- вектор відповідальності – це забезпечення гарантій, що кожний громадянин, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак, матиме доступ до високоякісної освіти, системи охорони здоров'я та інших послуг в державному та приватному секторах. Територіальні громади самостійно вирішуватимуть питання місцевого значення, свого добробуту і нести муть відповідальність за розвиток всієї країни;

- вектор гордості – це забезпечення взаємної поваги та толерантності в суспільстві, гордості за власну державу, її історію, культуру, науку, спорт. Україна повинна зайняти гідне місце серед провідних держав світу, створити належні умови життя і праці для виховання власних талантів, а також залучення найкращих світових спеціалістів різних галузей [6].

Усі складові економічного розвитку країни пов'язані між собою й формують цілісну систему. Але, зрозуміло, міжнародний аспект стратегічного розвитку національної економіки потребує наголошення на розвитку зовнішньоекономічної діяльності, що включає міжнародний рух товарів, послуг, капіталу, робочої сили, участі держави в міжнародних економічних проектах тощо. Національна стратегія національного розвитку стає міжнародною саме тоді, коли вона корелюється із загальним напрямом розвитку світового господарства і є активним елементом його системи.

Обрання ефективної стратегії розвитку особливо важливе для країн з перехідною економікою, які перебувають на серйозному зламі своєї економічної історії. В Україні вже розробляються різні варіанти економічних стратегій. Їх ефективність залежатиме від того, наскільки вони узагальнюють і особливості національного розвитку, і накопичений досвід економічної політики інших країн [5].

Американський дослідник у галузі менеджменту Дж. Томпсон дає більш «просто» трактування ефективної стратегії: «це виконання правильних речей у правильний спосіб та для правильних цілей». Ознаками ефективної стратегії він вважає:

- адекватність стратегії (потребам середовища, ресурсам та цінностям організації та її основній меті);

- виконуваність стратегії (забезпеченість ресурсами, відповідність вимогам та інтересам суб'єктів, яким належить її втілювати, відповідність поточному історичному моменту);

- прийнятність стратегії (відповідність стратегічним суспільним потребам та інтересам, належна очікувана віддача, наявність синергетичного ефекту, прийнятний рівень ризиків реалізації стратегії) [7].

Отже, щоб бути ефективною, стратегія має розроблятися відповідно до певного комплексу умов, вимог та критеріїв, а її реалізація – відбуватися за забезпечення відповідних інституційних рамок. На думку фахівців з сучасного менеджменту, загальними чинниками ефективності стратегії будь-якого рівня є:

- чітко сформульовані завдання, які можуть змінюватися навколо поставлених цілей;
- підтримка ініціативи виконавців, що підвищує свободу політичного маневру;
- концентрація зусиль, що дозволяє досягти максимального результату за мінімальних зусиль;
- гнучкість, що дає запас міцності для свободи маневру;
- скоординованість дій та відповідальність керівництва за результат;
- захист основних ресурсів та життєво важливих систем організації.

Процес формування інвестиційної стратегії подамо у вигляді схеми (рис. 1).

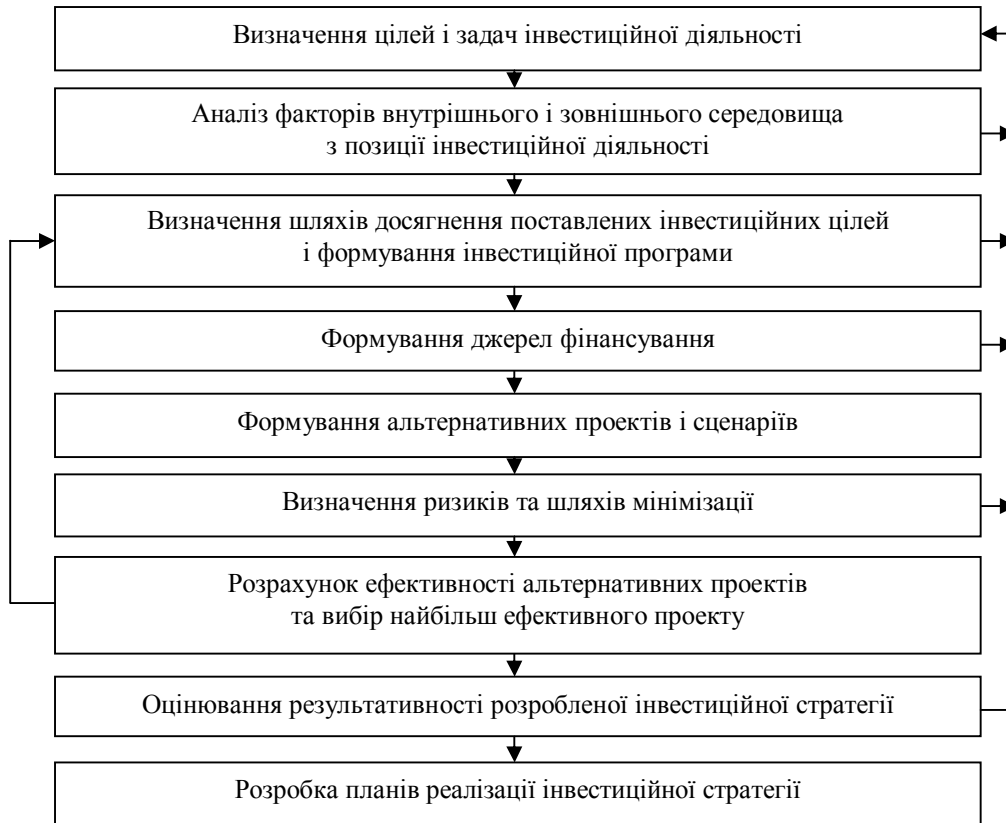

Рис. 1. Процес формування інвестиційної стратегії

Джерело: [8].

На нашу думку, основними напрямками розвитку економіки України мають бути такі:

- модернізація промислових секторів та сільського господарства;
- розвиток галузі машинобудування;
- внутрішня реорганізація структури економіки;
- інтеграція в європейський економічний простір;
- підвищення рівня конкурентоспроможності національної продукції;
- підвищення рівня якості життя населення.

В процесі розробки правильної інвестиційної політики країни необхідно враховувати такі основні концепції (табл. 1).

Таблиця 1

Концепції інвестиційної політики

№	Концепції	Основні принципи концепцій
1.	грошових потоків	- ідентифікація грошових потоків від інвестування в окремі активи; - оцінювання факторів впливу на величину і структуру майбутніх грошових надходжень від інвестицій; - вибір коефіцієнта дисконтування, що дає змогу зіставити грошові потоки, які генеруються на різних стадіях інвестиційного процесу; - оцінювання ризиків, пов'язаних з грошовими потоками
2.	теперішньої вартості	впливає з об'єктивно існуючої нерівноцінності наявних і очікуваних грошових ресурсів у зв'язку з інфляцією, ризику упущеної вигоди, уповільнення обороту коштів

Продовження табл. 1

№	Концепції	Основні принципи концепцій
3.	компромісу між ризиком і дохідністю	враховує, що зі збільшенням рівня очікуваної дохідності інвестицій одночасно зростає ризик недоотримання цього доходу
4.	ціни капіталу	передбачає необхідність врахування вартості окремих інвестиційних ресурсів з метою забезпечення їх найбільш оптимальної структури за критерієм мінімізації середньозваженої ціни капіталу
5.	ефективності ринку капіталу	полягає в тому, що при своєчасному і достатньому інформаційному забезпеченні ринкові ціни фінансових інструментів відповідають їх внутрішній (реальній) вартості
6.	асиметричної інформації	враховує той факт, що окремі учасники інвестиційної діяльності можуть володіти конфіденційною інформацією і використовувати її при прийнятті інвестиційних рішень
7.	альтернативних затрат	виходить з необхідності враховувати розмір упущеної вигоди інвестора у випадку, коли він обирає один напрям вкладення коштів і відмовляється від альтернативних варіантів інвестування
8.	агентських угод	передбачає необхідність свідомо йти на додаткові агентські витрати у випадку, коли інвестиційні посередники краще знають кон'юнктуру інвестиційного ринку і можуть більш ефективно управляти інвестиційним портфелем, ніж сам інвестор

Джерело: систематизовано автором за [9, с. 322].

Висновки з проведеного дослідження і перспективи подальших розробок. Вступ України у світову економіку, створення відкритої конкурентоспроможної інвестиційної політики здебільшого залежать від рівня активності іноземних інвесторів на території України, інтенсивності руху капіталів і трудових ресурсів. Інвестиції є основою розвитку промислових підприємств, окремих галузей та економіки країни в цілому. Від уміння інвестувати залежать розквіт чи занепад власного виробництва, можливості вирішення соціальних й економічних проблем, рівень і потенційний розвиток країни. Формування інвестиційної політики є запорукою стабільності економіки держави в сучасних умовах швидкої зміни навколишнього середовища. Основною метою інвестиційної політики є створення оптимальних умов для вкладання власних та позикових фінансових й інших ресурсів, що забезпечують зростання доходів на вкладений капітал для розширення економічної діяльності підприємства, створення кращих умов для перемоги в конкурентній боротьбі.

Україна розширює коло своїх торгових партнерів, співпрацює із країнами, які входять до різних регіональних об'єднань. Від правильно обраної та виправданої інвестиційної політики значною мірою буде залежати ефективність використання іноземних інвестицій, можливість їх спрямування в русло національних інтересів, а також подальший соціально-економічний розвиток держави. Отже, на сьогоднішній день важливого значення набуває покращення системи управління інвестиційною політикою економіки України з огляду на те, що починається етап інтеграції України до європейської та світової спільноти. Забезпечення інтеграції України до сучасної глобальної світової економічної системи як технологічно розвиненої країни з відповідним рівнем розвитку інвестиційної політики має стати першочерговим національним пріоритетом.

Список використаної літератури

1. Карпінський Б. А. Макроекономіка: зростання і сталий розвиток : навч. посіб. / Карпінський Б. А., Божко С. М., Карпінська О. Б. – К. : Професіонал, 2009. – 272 с.
2. Лукінов І. Активізація створювальної політики економічних реформ / І. Лукінов // Економіка України. – 2008. – № 1. – С. 3–7.
3. Шаульська Л. В. Напрями удосконалення державної соціальної політики / Л. В. Шаульська // Збірник наукових праць. – 2010. – С. 245–256.
4. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / [за ред. акад. НАНУ В. М. Гейця]. – К. : Ін-т екон. прогноз., 2007. – 346 с.
5. Башнянин Г. І. Макроекономічна теорія : навч. посіб. / Башнянин Г. І., Томашик Л. С., Серета А. Р. – Львів : Новий світ – 2000, 2009. – 552 с.
6. Указ Президента України № 5/2015 Про Стратегію сталого розвитку «Україна - 2020» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html>

7. Ситуаційний менеджмент / Бондар О. В. / Ситуаційна модель формування стратегії Джона Томпсона [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/46816-2-situatsyna-model-formuvannya-strateg-djona-tompsona.html>
8. Відоменко І. О. Сучасні підходи до розробки інвестиційної стратегії підприємства / І. О. Відоменко // Науковий журнал «Економіка харчової промисловості». – 2012. – № 2. – С. 8–13.
9. Коваленко Л. О. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / Л. О. Коваленко, Л. М. Ремньова. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К. : Знання, 2005. – 485 с.

References

1. Karpins'kyu, B. A., Bozhko, S. M., Karpins'ka, O. B. (2009) Makroekonomika: zrostannya i stalyy rozvytok. Kyiv: Profesional, 272 s.
2. Lukinov, I. (2008) Aktyvizatsiya stvoryuval'noyi polityky ekonomichnykh reform. Ekonomika Ukrainy, (1), s. 3–7.
3. Shaul's'ka, L. V. (2010) Napryamy udoskonalennya derzhavnoyi sotsial'noyi polityky. Zbirnyk naukovykh prats', s. 245–256.
4. Ekonomika Ukrainy: stratehiya i polityka dovhostrokovoho rozvytku (2007) [za red. akad. NANU V. M. Heutsya]. Kyiv: In-t ekon. prohnozuv, 346 s.
5. Bashnyanyn, H. I., Tomashyk, L. S., Sereda, A. R. (2009) Makroekonomichna teoriya. L'viv: Novyy svit – 2000, 552 s.
6. Ukaz Prezidenta Ukrainy № 5/2015 Pro Stratehiyu staloho rozvytku "Ukrayina - 2020" [Internet]. Available from: <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html>
7. Sytuatsiynyy menedzhment. In: Bondar, O. V. Sytuatsiyna model' formuvannya stratehiyi Dzhona Tompsona [Internet]. Available from: <http://westudents.com.ua/glavy/46816-2-situatsyna-model-formuvannya-strateg-djona-tompsona.html>
8. Vidomenko, I. O. (2012) Suchasni pidkhody do rozrobky investytsiynoyi stratehiyi pidpryyemstva. Naukovyy zhurnal «Ekonomika kharchovoyi promyslovosti», (2), s. 8–13.
9. Kovalenko, L. O., Remn'ova, L. M. (2005) Finansovyy menedzhment. 2-he vyd., pererob. i dop. – Kyiv: Znannya, 485 s.

Oksana Rudenko

FEATURES OF FORMATION OF INVESTMENT STRATEGY OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE

The global economy develops in the conditions of growing deepening of international division of labor, the promotion and dissemination of integration processes both at sectoral and regional levels, and the attraction of investment in Ukraine since it gained independence has always belonged to the pressing problems of theory and practice. The aim is to study the principles of formation and implementation of effective strategy of country investment development. Given the very limited sources of inward investment in Ukraine, the attraction of foreign capital, especially in the form of direct investment, acquired great importance long ago.

In this paper the aim, objectives, principles and priority objectives of the formation of investment strategy of economic development of Ukraine are formulated. It is determined that developing of investment development strategy must be based on the priorities of national economy, but at the same time, take into account the peculiarities of external investment environment and forecasting of investment market conditions, assess impacts on the size and structure of future cash flows from investment and risks related to cash flows.

In developing of investment policy the author has studied international experience of strateging based on the analysis of actual data on the problems that prevent countries to realize their investment potential and assessing of their capacity for sustainable development.

Investment is the basis for the development of industrial enterprises, industries and the economy as a whole. Formation of investment policy is the key to economic stability in modern conditions of rapid environmental change. The main purpose of investment policy is to create optimal conditions for investment of own and borrowed financial and other resources to ensure the growth of returns on capital for economic expansion of the company, creation of better conditions for winning the competition.

Keywords: *investment, strategy, competitiveness, investment strategy, strategic directions, government regulation.*

Рецензенти: А. О. Ходжаян, д.е.н., професор, заступник директора по організаційно-науковій роботі Науково-дослідного економічного інституту Міністерства економічного розвитку і торгівлі України; О. В. Фінагіна, д.е.н., професор, зав. кафедри економічної теорії та банківської справи Черкаського державного технологічного університету.